

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
KKV-fejlesztés**

Időszak:

2013. február

Dátum:

2013. március 21.

SZÁZADVÉG
ALLOTTVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNKA-ÉRTÉKELÉSI ÉS TÁJÉKOZTATÓ KÖZPONT

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	1
1. Monitoring - KKV szektor általános jellemzése	3
1.1 A KKV-k szektor általános reálgazdasági környezete	3
1.2 Konjunktúra adatok	4
1.3 A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása	6
1.4 Vállalkozásfejlesztési eszközök, politikák és intézményrendszer	8
KKV-k devizahiteleinek átvállalása	8
Tíz uniós jogszabály módosul	9
2. Elemzés	10
2.1 Új kisvállalati adók bevezetésének lakossági értékelése	10
2.2 Technológiatranszfer modellek	12
2.3 Potenciális tudásintenzív vállalkozók kompetenciafejlesztése	15

Vezetői összefoglaló

A KKV-k számára a beruházások alakulása több szempontból is fontos. Egyrészt a kivitelezés számos területen piacot jelent számukra, áttételesen élénkíti a konjunktúrát, és a KKV-k beruházásai a saját gazdasági teljesítményük javítását is megalapozzák. 2012 végén ugyanakkor folytatódott a beruházások csökkenése. Az építési beruházások jelentősen visszaestek, a gépberuházások kis mértékben növekedtek. A versenyszférában két gazdasági ágban, a feldolgozóiparban és a kommunikációban nőttek a beruházások, a többi gazdasági ágban csökkentek. A KKV-k gazdasági tevékenységét közvetetten befolyásoló, gazdasági infrastrukturális területeken is csökkentek a beruházások, legnagyobb, közel 60%-os mértékben a pénzügyi szolgáltatásokban, de az energetikában is jelentős kontrakciót regisztráltak.

A különböző konjunktúra-felmérések továbbra sem mutatnak határozott trendet. A GVI KKV Konjunktúraindexe az eddigi komoly csökkenést követően 2012 negyedik negyedévében jelentősen emelkedett. A Bizonytalansági Index ugyanakkor továbbra is stagnál, ami azt jelenti, hogy nem változott a vélemények különbözősége a KKV-k jelenlegi és várható üzleti helyzetének megítélését illetően. A cégek számára továbbra is a kereslethiány és a gazdasági helyzet bizonytalansága okozza a legtöbb problémát.

A magyar gazdaságban folytatódik a vállalati hitelállomány csökkenése, a PSZÁF adatai szerint 2012. negyedik negyedévében a közepes méretű vállalkozásoknál figyelhető meg némi emelkedés. A KKV portfóliók minősége, ha a korábbinál lassabb ütemben is, de tovább romlott. A problémás hitelek aránya 40% fölé emelkedett.

A kormányfő márciusban új „pénzügyi programot” jelentett be, amelynek keretében a devizahitelek kis- és közepes vállalkozások számára elérhetővé teszik a kölcsönök forinthitelre váltását. A KKV hitelállomány harmada devizahitel, nagy részük feltehetően természetes fedezettel (exportáló cég devizabevétellel) rendelkezik. Piaci vélemények szerint a devizahitelek „mentésének” újabb hulláma egy későbbi forint-gyengülést vetít előre.

A kiva és kata bevezetéséről, várható hatásairól és fogadtatásáról korábbi havi jelentéseinkben rendszeresen írtunk. Az aktuális monitoringban egy lakossági kérdőíves felmérés eredményeit mutatjuk be. Elmondható, hogy a lakosság kevés információval rendelkezik a két új adónemről.

Havi jelentésünkben külön foglalkoztunk a közfinanszírozású kutatóhelyek technológiai eredményeinek hasznosításával és a vállalkozói kompetenciák fejlesztésével.

Az egyetemi, és más közfinanszírozású kutatóhelyeken keletkező technológiai eredmények hasznosításának több modellje is ismeretes (belső non-profit, külső non-profit, külső for-profit). Magyarországon több évtizedes története van az egyetemi kutatási-fejlesztési

kapacitás hasznosításának, de a szűkebb értelemben vett technológiatranszfer viszonylag új jelenség. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy hazánkban nem működnek az üzleti hasznosítás csatornái, kevés a vállalkozásokba eljutó, vagy spin-out cégekben hasznosuló eredmény.

A tudás-intenzív cégek létrejöttében és fejlődésében a technológiatranszfer mellett talán az egyik legfontosabb elem a vállalkozói kompetenciák fejlesztése a potenciális vállalkozók körében. Vállalkozói képzések között fontos különbséget tenni (a vállalkozás milyen növekedési életszakaszában van a képzés, mi a vállalkozó motivációja), és az eszközöket a különböző típusú képzésekhez kell igazítani. Magyarországon általánosságban hiányzik az egységes – tudás-intenzív vállalkozások igényeihez szabott – tényleges vállalkozói kompetenciákat fejlesztő oktatási bázis (programok, képzési tematikák stb.) Főszabályként sem az egyetemek, sem az érdemi kutatóhelyek nem rendelkeznek valójában működő vállalkozásfejlesztési központokkal.

1. Monitoring - KKV szektor általános jellemzése

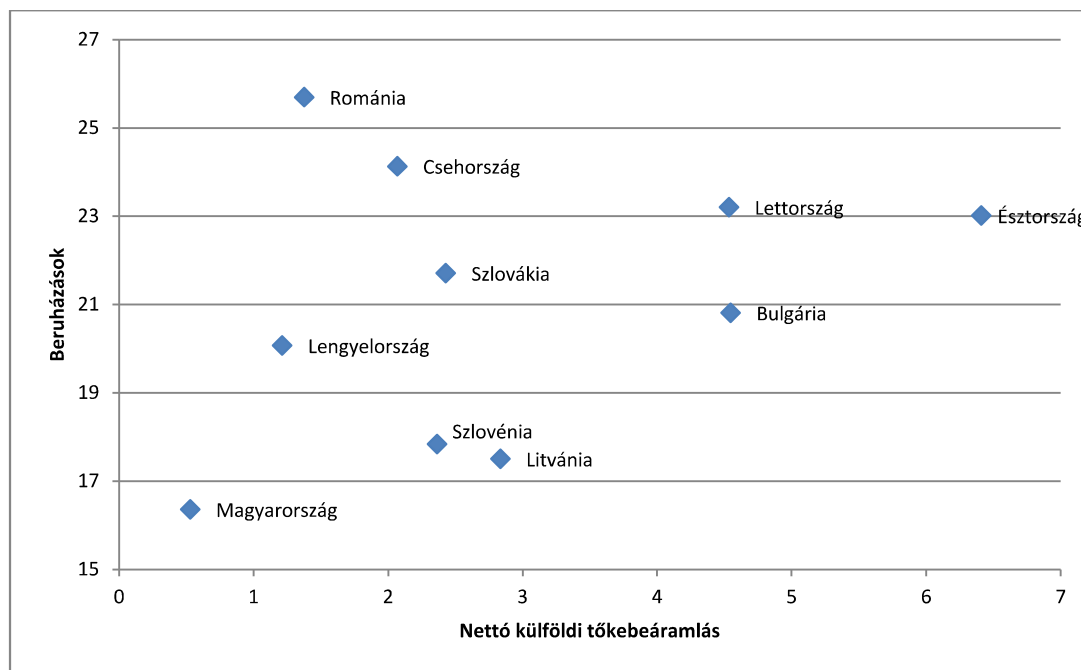
1.1 A KKV-k szektor általános realgazdasági környezete

A végleges adatok szerint a GDP előállítása tavaly 1,7 (naptárhatást figyelembe véve 1,8) százalékkal csökkent, ezen belül az utolsó negyedévben 2,7 százalékkal.¹ A felhasználás szerkezetét vizsgálva azt látjuk, hogy a fogyasztás kisebb, a felhalmozás nagyobb mértékben esett vissza.

A foglalkoztatottak száma a KSH legfrissebb adatai szerint a tavalyi utolsó negyedévben kis mértékben csökkent, ami kiterjedt mind az iparra, mind a szolgáltatásokra.

Korábbi jelentéseinkben a beruházások adatait a hazai információk alapján mutattuk be és felhívtuk a figyelmet arra, hogy a KKV-k számára a nemzetgazdasági beruházások alakulása több szempontból is fontos. Egyrészt a kivitelezés számos területen piacot jelent számukra, áttételesen élénkíti a konjunktúrát, és a KKV-k beruházásai a saját gazdasági teljesítményük javítását is megalapozzák.

A BERUHÁZÁSOK ÉS A KÜLFÖLDI TŐKEBEFEKTETÉSEK A GDP SZÁZALÉKÁBAN 2012.I.FÉLÉV
(4 NEGYEDÉVES)

Forrás: MNB, Stabilitási jelentés

Nemzetközi összehasonlításban látható, hogy hazánkban mind a nettó külfölditőkebefektetések, mind a beruházások alacsony arányt képviselnek. Az Eurostat adatai alapján

¹ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gdn/gdn21212.pdf>

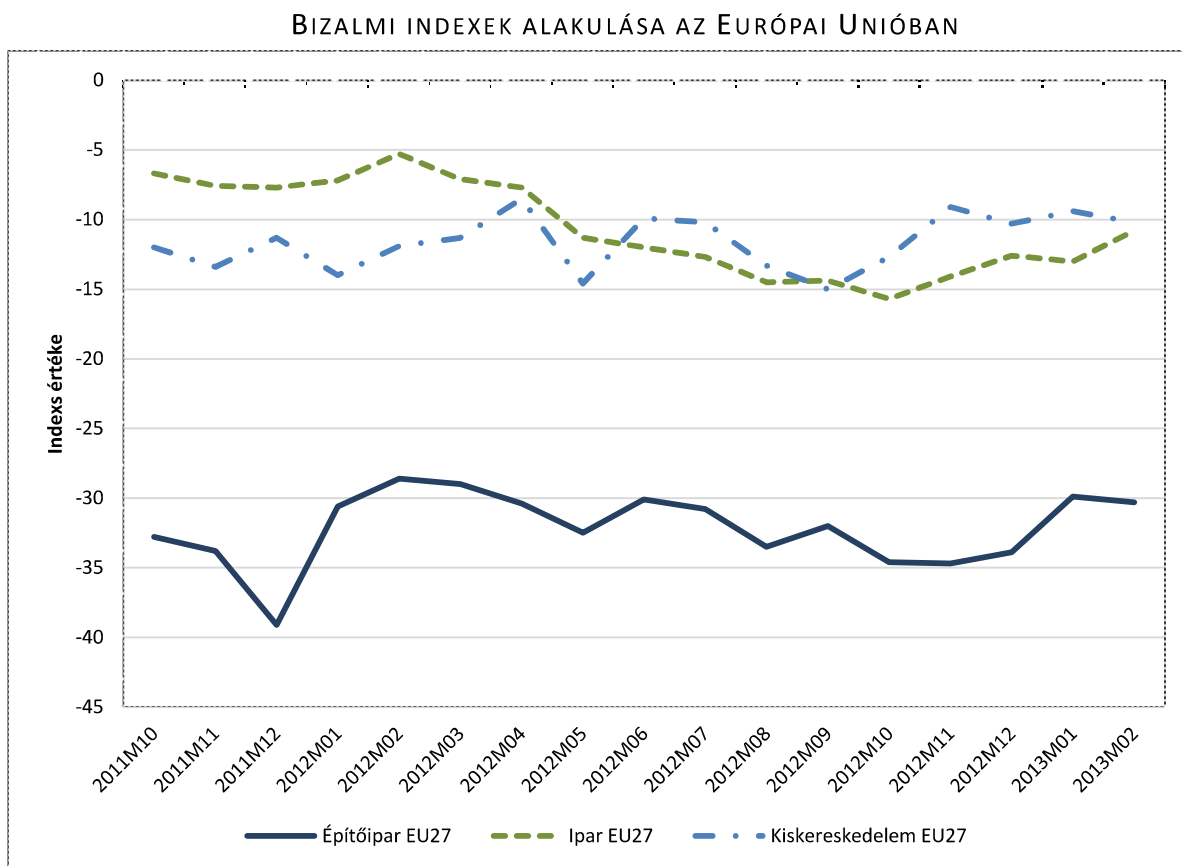
készült ábra a régiós országok beruházási és nettó külfölditőke-befektetési adatait mutatja be a GDP arányában. Egyrészt látható, hogy Románia és Csehország viszonylag kis külfölditőke-befektetés mellett is magas beruházási arányt produkált, másrészt a többi országban korreláció látható a beruházások, és a külföldi tőke beáramlása között. Magyarországon mindkét arányszám alacsony, és mivel a beruházások mértéke fontos növekedési tényező, a helyzet megváltozása fontos feltétele annak, hogy relatív gazdasági teljesítményünk javuljon.

A KSH adatai szerint 2012 végén még folytatódott a beruházások csökkenése. Az építési beruházások jelentősen visszaestek, a gépberuházások kis mértékben növekedtek. A versenyszférában két gazdasági ágban, a feldolgozóiparban és a kommunikációban nőttek a beruházások, a többi gazdasági ágban csökkentek. A beruházási klíma továbbra is kedvezőtlen az alacsony kapacitáskihasználtsági szint, a hitelhez jutási feltételek szigorúsága, valamint a szabályozási környezet bizonytalansága miatt.

A KKV-k gazdasági tevékenységét közvetetten befolyásoló, gazdasági infrastrukturális területeken is csökkentek a beruházások, legnagyobb, közel 60 százalékos mértékben pénzügyi szolgáltatások ágban, és 40%-os mértékben az energetikában. A KKV-k versenyképességét erősen befolyásolja, hogy milyen minőségű és árú szolgáltatásokat tudnak igénybe tevékenységük során, amit hosszabb távon a beruházások határoznak meg. A hazai KKV-k fejlődésnek, nemzetközi versenyképességének fontos feltétele a szolgáltatások minőségét javító, költségét csökkentő beruházások megvalósulása.

1.2 Konjunktúra adatok

Az Európai Unió tagállamaiban végzett kérdőíves felmérések alapján februárban enyhén javultak a feldolgozóipari vállalkozások várakozásai, míg az építőipari és kiskereskedelmi cégek bizalmi indexe alig változott.

Forrás: Eurostat

Magyarországon csaknem tavalyi csúcspontjára jutott januárban a GKI-Erste konjunktúra-index (szezonális hatásoktól megtisztított) értéke.² A javulás a fogyasztói várakozások megugrásának következménye, nem pedig az üzleti döntéshozóké. A tárgyidőszakban az üzleti bizalmi index érdemben nem változott.

Összességében a legjellemzőbb megállapítások az alábbiak:

- Az üzleti szférán belül gyakorlatilag minden bizalmi index romlott, kivéve a szolgáltatókét, amely stagnál.
- Az építőipari bizalmi index két éve nem látott mértékben tovább javult, azonban még ennek ellenére is mindig ez a legpesszimistább ágazat.
- A foglalkoztatási szándék az iparban és a szolgáltató cégeknél kissé gyengült az építőiparban jelentősen visszaesett, míg a kereskedelemben kismértékben erősödött.
- További optimizmusra ad okot, hogy a lakosság közérzete továbbra is javuló tendenciát mutat (januárhoz képest lassuló ütemben), a lakosság a saját pénzügyi helyzetének következő egy évét jobbnak, várható megtakarítási képességét azonban romlónak tartja.

² http://www.gki.hu/sites/default/files/users/Petz%20Raymund/GKI_koni_1302.pdf

Összességében az üzleti döntéshozók várakozási stagnálnak, míg a lakosság optimizmusa kisebb mértékben növekedett.

A Gazdaság és Vállalkozáskutató Intézet márciusban publikált jelentése szerint 2012-ben kedvezőtlenül alakultak a vállalkozások várakozásai. A termelési prognózisok mélyrepülést hajtottak végre, a vállalatok a kereslet szinte teljes eltűnésére panaszkodtak. 2012 utolsó negyedében ugyanakkor növekedésbe fordultak a feldolgozóipari vállalkozások várakozásai. A cégek 28 százaléka számított jó üzleti helyzetre, ami hét százalékponttal magasabb a korábbi értéknél.

Általánosságban a hazai gazdaság megítélése egy kettősséget mutat. A cégek többsége rossznak érzi a jelenlegi helyzetet, ám növekszik azon vállalkozások száma, akik hisznek a kedvező irányú változásokban.

A cégek számára továbbra is alapjaiban véve a kereslethiány és a gazdasági helyzet bizonytalansága okozza a legtöbb problémát. Ha az exportpiacok (különösen az uniós piac) bővülése az év második felében beindul, úgy a magyar feldolgozóipar is növekedhet.

Összességében a GVI KKV Konjunktúraindexe az eddigi komoly csökkenést követően 2012 negyedik negyedében jelentősen emelkedett. A Bizonytalansági Index ugyanakkor továbbra is stagnál, ami azt jelenti, hogy nem változott a vélemények különbözősége a KKV-k jelenlegi és várható üzleti helyzetének megítélését illetően.

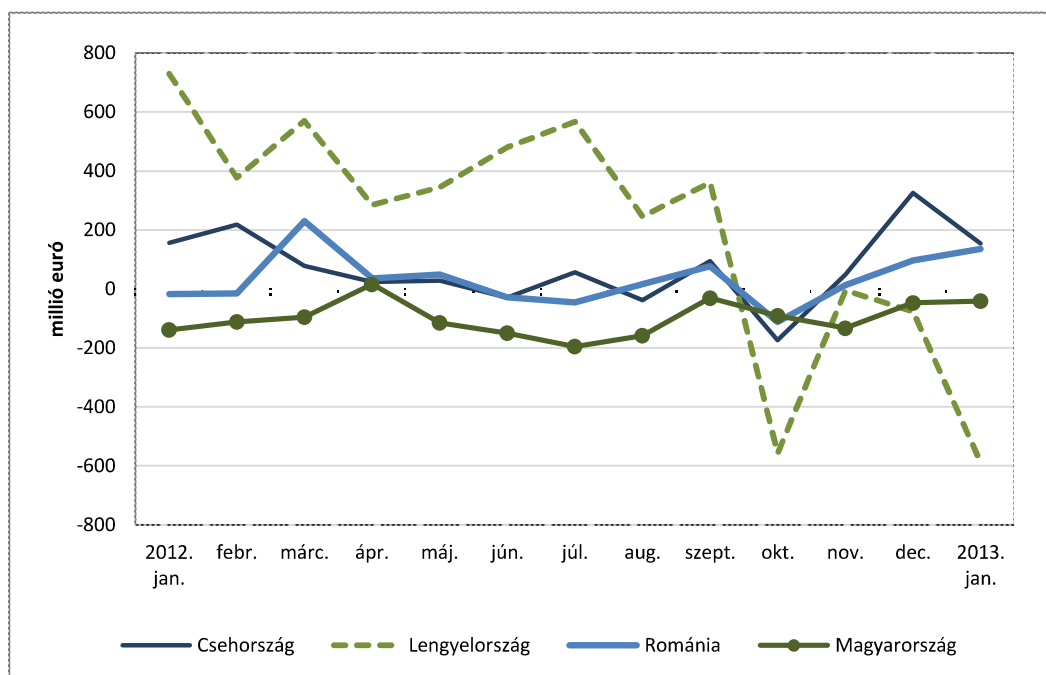
Aktualizálásra került a Policy Agenda által számított Gazdasági Fejlődés Index.³ A Policy Agenda által számított Gazdasági Fejlődés Indexe (GFI) 2012. IV. negyedében 0,98. Az előző negyedévhez viszonyítva összességében változatlanságot jelző folyamatokat mutat. A következő féléves időszakra ez az index a gazdasági folyamatokban további csökkenést jelez. Az előrejelzés szerint nem lesz érdemi gazdasági fejlődés. Sem a háztartások gazdálkodásában, sem a vállalatok működésében nincsenek jelek egy esetleges pozitív elmozdulásra, változatlanul egyértelmű az alacsony kereslet, az alacsony foglalkoztatás okozta kilátástalanság.

1.3 A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

Korábbi jelentéseinkben bemutattuk, hogy Európában vállalati hitelállományok a válságot követően az országok és régiók nagy részében csökkentek, majd 2010 elejétől az országok egy részében megkezdődött a lassú növekedés, aminek hatására a hitelállományok a legtöbb európai gazdaságban mára meghaladják, vagy megközelítik a válság előtti szintet. A magyar gazdaságban folytatódik a vállalati hitelállomány csökkenése. Nemzetközi összehasonlításra alkalmas adatok csak a teljes vállalati hitelállományra állnak rendelkezésre.

³ <http://policyagenda.hu/hu/gfi/gazdasagi-fejlodes-index-a-gazdasagi-csoda-meg-varat-magara>

A VÁLLALATI HITELEZÉS NEMZETKÖZI ÖSSZEHAJONLÍTÁSBAN

Forrás: Európai Központi Bank

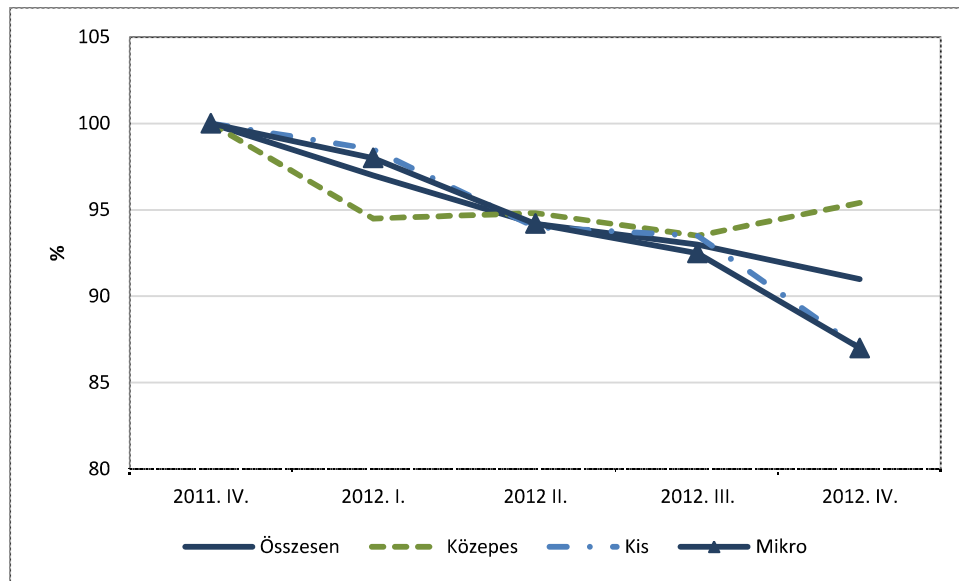
A hazai KKV-szektor hitelállományának alakulását a PSZÁF adatai alapján elemezhetjük részletesen. A bankok jelentései alapján 2011 végétől csökkenés jellemzi a KKV-knak nyújtott hitelek állományát. Az összes hitel, valamint a mikro- és a kisvállalkozásoknak adott hitelek állománya minden negyedévben csökkent a középvállalkozások hitelállománya 2012 utolsó negyedévében növekedett.

A KKV-k hitelpiacán jóval kisebb szerepet játszó szövetkezeti hitelintézetek és fióktelepek által nyújtott hitelek állományát nem mutatjuk be részletesen, de megemlítjük, hogy 2012 végére, a hitelintézeti körhöz képest nagyobb ingadozásokkal, mindkét csoport minden kategóriájában csökkent a hitelek állománya 2011 végéhez képest.

A KKV portfóliók minősége, ha a korábbinál lassabb ütemben is, de tovább romlott, a problémamentes hitelek aránya 60% alá csökkent.

A KKV-knak nyújtott hitelek fontos szerepet játszanak a szektor növekedésében, így a nettó hitelezés beindulása a növekedés szűk keresztmetszetét alkotja.

A KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK HITELÁLLOMÁNYA 2011 VÉGÉTŐL 2012 VÉGÉIG (2011.
IV. N. É. = 100)

Forrás: PSZÁF adatok alapján saját szerkesztés

Mint korábban utaltunk rá, csökkenő portfóliók mellett a minőség romlását nehéz megállítani, és ez növeli a hitelezés tőkeigényét. A bankok hitelezési kapacitását és hajlandóságát javíthatná, ha veszteségeik leírását könnyítő intézkedések születnének. Ezeket korábbi jelentéseinkben részletesen ismertettük. Ismét utalunk rá, hogy a veszteségkezelési szabályok módosítás olyan módon segíthetné a banki hitelezés beindítását, ami viszonylag kis mértékben terhelné a költségvetést.

1.4 Vállalkozásfejlesztési eszközök, politikák és intézményrendszer

KKV-k devizahiteleinek átvállalása

A kormányfő márciusban új „pénzügyi programot” jelentett be, amelynek keretében a devizahitelek kis- és közepes vállalkozások számára elérhetővé teszik a kölcsönök forinthitelre váltását. A részleteket az elkövetkező hónapokban dolgozzák ki a Nemzetgazdasági Minisztériumban.

A PSZÁF adatai szerint 2012 végén a KKV-k hitelállománya 3360 milliárd forint volt, amelynek harmada devizahitel. Feltételezhető, hogy a devizahitelt felvevő vállalkozások nagyobb része export bevétellel rendelkezik, így az árfolyamkockázat őket kevésbé érinti. Az ún. természetes fedezettel nem rendelkező cégek aránya alacsonyabb lehet. Erről pontos információk nincsenek. A társasági adóbevallás adataiból az látható, hogy a KKV-k export

árbevétele kisebb a nagyvállalatokénál (hazai tulajdonú KKV-knál 10,5 százalék, külföldi tulajdonú KKV-knál⁴ 38,3 százalék – 2011-es adatok alapján).

Piaci elemzők felhívták a figyelmet a hitelállomány átváltásának árfolyamra gyakorolt hatására. Mindezek mellett a piaci szereplők várakozásai között megjelenik az a vélemény, miszerint a jegybank új vezetése a forint gyengítésére tesz lépéseket, az árfolyam ilyen irányú elmozdulása azonban kedvezőtlenül érintené a devizabevétellel nem rendelkező, devizában törlesztő vállalkozásokat. Ezt a tehernövekedést próbálja csökkenteni a kormány a devizahitelek átváltásának lehetőségével.⁵

Tíz uniós jogszabály módosul

Az Európai Bizottság 2013 júniusáig bejelenti, hogy milyen módon kezeli a KKV-kat leginkább súlytó uniós jogszabályokat. A minden tagállamra kiterjedő „konzultáción” a vállalkozások az alábbi területek jogi szabályozását tartották körülményesnek:

- vegyi anyagok regisztrálása, értékelése, engedélyezése és korlátozása (REACH);
- hozzáadottérték-adók;
- általános termékbiztonság és piacfelügyelet;
- szakmai képesítések elismerése;
- hulladékszállítás, hulladékkezelés;
- munkaerőpiac;
- adatvédelem;
- munkaidő;
- közúti közlekedésben alkalmazott menetíró készülék;
- közbeszerzési eljárások;
- korszerűsített vámkódex.

A lépés illeszkedik a bizottság 2012 decemberében indított új programjához (célravezető és hatásos szabályozás programja), amelyben jelezte, hogy kezelni fogja a KKV-k által jelzett problémákat. A program célja egyébként az uniós jogszabályok, hiányosságok és következetlenségek okozta terhek megállapítása, értékelése és szükség szerinti kezelése.

⁴ A külföldi tulajdon aránya meghaladja a 10 százalékot a jegyzett tőkén belül.

⁵ http://hvg.hu/kkv/20130312_Logikus_lehet_a_kkvs_devizahitelek_forin

2. Elemzés

2.1 Új kisvállalati adók bevezetésének lakossági értékelése

A Századvég Csoport februárban kérdőíves felmérés keretében kereste meg a lakosságot a KKV-k számára elérhető két új adónem (kisvállalati adó, kisadózó vállalkozások tételes adója) fogadtatásáról.

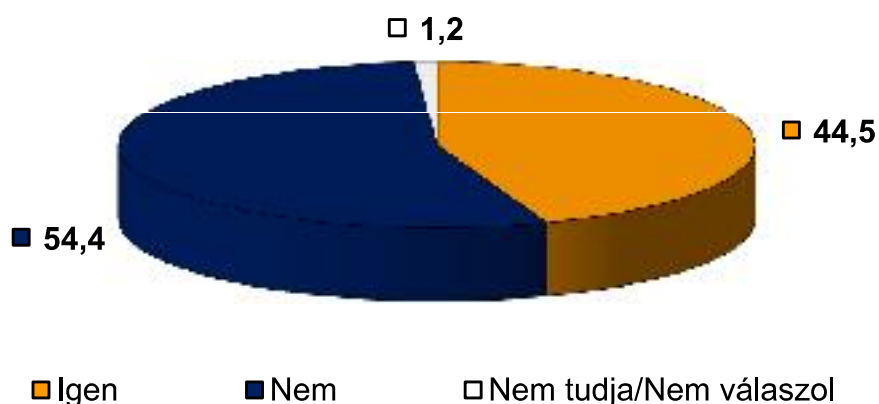
A két új adónem várható hatásairól korábban többször írtunk. A vállalkozások számára januártól elérhető, egyszerűbb adózási formák a várakozásoknál kevésbé bizonyultak vonzónak. Elsősorban a kisvállalati adóra (kiva) jelentkeztek a vártnál kevesebben, a kisadózó vállalkozások tételes adója (kata) népszerűnek bizonyult. Korábbi felméréseink alapján a következő magyarázatok húzódnak meg a kiva-t választók vártnál alacsonyabb száma mögött:

- magasak az átállás költségei
 - o általános vélemény, hogy a kiva szabályozás még mindig bonyolult, nem éri áttérni egy másik bonyolult nyilvántartásra;
 - o belépéskor a korábban beruházott, de még nem leírt eszközállományra a leírás szabályai kedvezőtlenül változnak (10 év, 2-3-5-6-7 évvel szemben);
 - o elhatárolt veszteségek sokkal kisebb részét lehet figyelembe venni a tárgyévben;
- a konkrét szabályozás az év végén gyakran változott, a vállalkozások jelentős része vélhetően a kivárást választotta.

Februári felmérésünkben arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire értesültek egyáltalán az emberek a kiva- és kata bevezetéséről, hogy sikerült azok kommunikációja. A telefonos felmérés keretében 804 háztartástól kaptunk válaszokat.

A kérdőíves felmérés alapján a lakosság kisebb része hallott az új adónemekről (44,5%). A „vállalkozó” válaszadóknak ugyanakkor 85 százaléka értesült a kiva-ról és kata-ról, tehát a „célcsoportot” nagy valószínűséggel sikerült elérni. (Érdemes megemlíteni, hogy a „tanulók” mindössze 19,7 százaléka hallott az új adónemekről – ez a fiatal, induló vállalkozások nemzetközi összehasonlításban alacsony szintjét magyarázó okokat gazdagítja.)

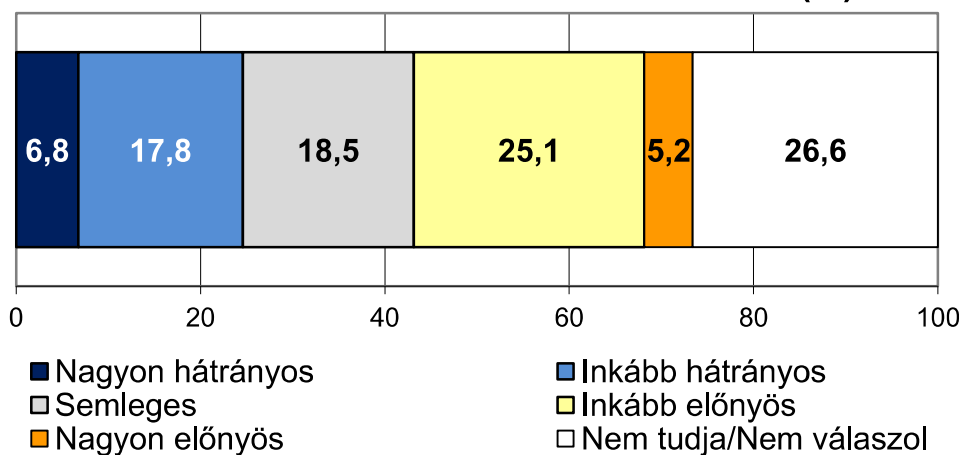
Hallotta a kisvállalati adó és kisadózó vállalkozások tételes adójának bevezetéséről? (%)

Forrás: Századvég Alapítvány, kérdőíves felmérés

A megkérdezettek összességében inkább előnyösnek tartják a vállalkozók számára a két új adónemet. A válaszadók 30,3 százaléka szerint előnyös a kiva és a kata, míg 24,6 százalékuk szerint hátrányos. A saját munkaerőpiaci státuszukat vállalkozóként megjelölő válaszadóknál ezek az arányok rendre 35,8 százalék és 22,6 százalék. A vállalkozók tehát inkább tartják előnyösnek a kisadókat.

Ön szerint összességében inkább előnyös vagy inkább hátrányos a kis- és közepes vállalkozások számára a kiva és a kata? (%)

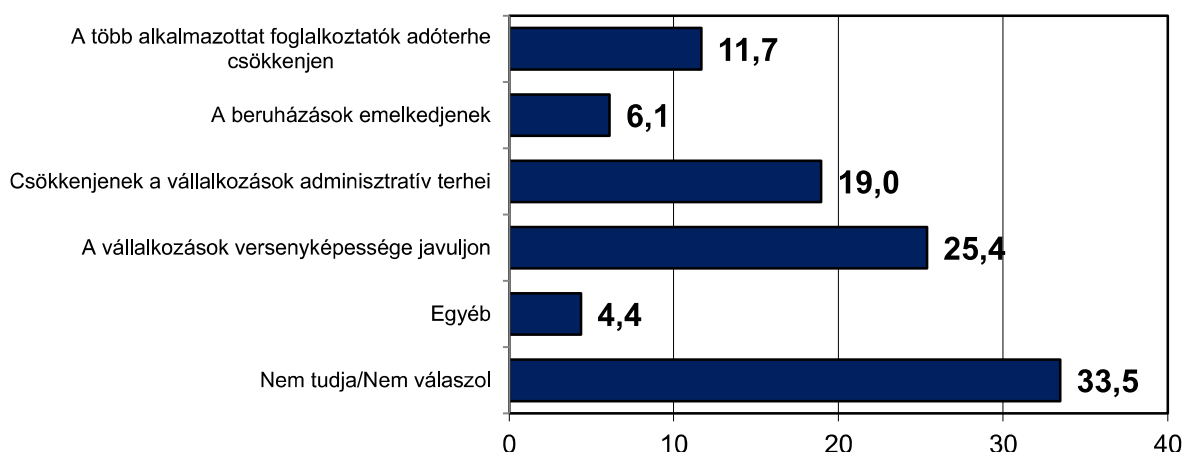
Forrás: Századvég Alapítvány kérdőíves felmérés

A kormány kommunikációja szerint a kata és kiva elsősorban az életmunkára rakódó terhek csökkentésén keresztül járulhat hozzá a foglalkoztatottság emeléséhez, másrészt csökkenti a vállalkozások adminisztratív terheit. A válaszadók szerint ugyanakkor a kata és kiva

elsősorban a vállalkozások versenyképességét javítja és csak harmadikként jelölték meg a „több alkalmazottat foglalkoztatók adóterhe csökken” válasz lehetőségét. A vállalkozóknál ugyanakkor már első helyen szerepel ez a válasz. A vállalkozó válaszadóknál az első két helyen szerepel a kiva és kata céljai között a „több alkalmazottat foglalkoztatók adóterhe csökken” és az „adminisztratív terhek csökkennek” – ami egybevág a kormány kommunikációjával.

Összességében a lakosság kevés információval rendelkezik a két új bevezetett adónemről, kevesen hallottak azokról, akik ismerik azoknak pedig kevés információjuk van az adók bevezetésének tényleges céljairól. A vállalkozókra nézve nem reprezentatív felmérés szerint ugyanakkor a válaszadó vállalkozók sokkal jobban tájékozottak a kérdésben és a célokkal is tisztában vannak.

Ön szerint az alábbiak közül melyik célt szolgálta leginkább a kiva és a kata? (%)

Forrás: Századvég Alapítvány kérdőíves felmérés

2.2 Technológiatranszfer modellek

Korábbi jelentéseinkben ismertettük, hogy az Európai Unió elemzése hogyan látja a technológiatranszfer szerepét, illetve milyen eszközöket tart hatékonynak a technológiai eredmények hasznosítására. Bemutattuk a nyitott innováció terjedését és annak jelentőségét a kisebb cégek és egyetemi kutatóhelyek számára.

Most áttekintjük azokat a lehetséges modelleket, amelyek alapján a technológiatranszfer a vállalkozások indítását, növekedését szolgálhatja.⁶ Az idézett elemzés a széleskörű nemzetközi tapasztalatok alapján végzi el a lehetséges megoldások tipizálását, amelyek

⁶ Kállay – dr. Béza – Benkőné – Moll – dr Breuer – Freész: Technológiatranszfer: a tudás útja. Budapest Budapesti Corvinus Egyetem. 2012

tanulmányozása azért is fontos lehet, mert többféle jó megoldást is lehet választani a hazai gyakorlatban.

Az egyetemi, és más közfinanszírozású kutatóhelyeken keletkező technológiai eredmények hasznosításának a következő modelljeit alkalmazzák a nemzetközi gyakorlatban.

1. **Belső nonprofit modell.** Lényege, hogy az egyetem szervezetén belül működik a technológiatranszfer iroda, szinte mindig az egyetemi felső vezetés alá rendelve. A belső kapcsolatrendszer kiépítése, a kutatási eredmények szisztematikus és rendszeres felmérése ebben a modellben viszonylag könnyen megvalósítható, ugyanakkor a külső szerződések megkötése, az egyetem által birtokolt tulajdonrészek kezelése csak akkor működik jól, ha az adott ország jogszabályai ezt lehetővé teszik. Belső nonprofit modell szerint működik Bostoni Egyetem Technológiafejlesztési Irodája (Boston University Office of Technology Development), a Coloradói Egyetem technológiatranszfer irodája, a Stanford Egyetem technológiahasznosítási irodája, vagy Európában a Bécsi Tudományegyetem, és a Bécsi Műszaki Egyetem technológiahasznosító szervezetei.
2. **Külső nonprofit modell.** Ebben a modellben a technológiák hasznosítását végző szervezet az egyetemen kívül van, de az egyetem tulajdonában, és non-profit jelleggel működik. A belső non-profit modellhez képest az egyetem kutatóhelyeivel kívülről tartja a kapcsolatot, ugyanakkor a szerződések megkötésében szabadabban járhat el. A legtöbb országban jóval nagyobb mozgástere van az önálló jogi személyként működő szervezeteknek. Másrészt az egyetem kontrollja gyengébb, és nehezebben érvényesíthető. Külső non-profit modellt alkalmaz a göteborgi Chalmers Egyetem. A technológiai eredmények hasznosítását több külső non-profit szervezet végzi, többek között az egyetemi kapacitásra épülő szolgáltatások nyújtására, és a befektetések kezelésére is külön szervezetet hoztak létre. Az egyik legismertebb külső non-profit modell az Oxfordi Egyetem ISIS Enterprise nevű szervezete, amelynek divíziói értékesítik az egyetem technológiai szolgáltatásait, és szellemi termékeit. A szervezet az egyetem technológiai eredményeit gyakran vállalkozásokba viszi, és a megszerzett üzletrésszel gazdálkodik. Az ISIS Enterprise 1997 óta átlagosan kéthavonta alapított egy spin-out vállalkozást. Az egyetem résztulajdonában levő cégek profitja, és az értékesített üzletrészek jelentős bevételt jelentenek az egyetemnek.
3. **Külső for-profit modell.** A külső technológiatranszfer-szervezet működhet profitorientáltan is. Ezt a modell lényegesen ritkább, mint az előző kettő, és szinte soha sem fordul elő tisztán. (A non-profit modellek is arra törekszenek, hogy nyereséges legyen a tevékenységük, azonban a hasznot valamilyen mechanizmussal az egyeteme finanszírozására fordítják.) For-profit modell szerint működik a Helsinki Egyetem technológiatranszfer tevékenysége, amelynek keretében innovációs

menedzserek igyekeznek az egyetem kutatási, fejlesztési eredményeit hasznosítani. Számos egyetemen nem hoznak létre technológiatranszfer-szervezetet, hanem külső cégekkel működnek együtt. Kiterjedt nemzetközi tevékenységek folytat például a barcelonai székhelyű KIM (Knowledge, Innovation, Management), amelyik számos spanyol és külföldi egyetemnek nyújt technológiatranszfer szolgáltatást.

A technológiatranszfer hazai gyakorlata

A KKV-k fejlődése szempontjából alapvető kérdés, hogy születnek-e olyan technológiai eredmények, amelyek új termékek, vagy szolgáltatások kifejlesztését teszik lehetővé, és ezek eljutnak-e a piacra. A külföldi példákból látható, hogy a KKV-k egyik technológia-forrása az egyetemi és más közfinanszírozású kutatás. A hasznosítás hatékonysága részben a technológiatranszfer-intézményeken múlik.

Magyarországon több évtizedes története van az egyetemi kutatási-fejlesztési kapacitás hasznosításának, de a szűkebb értelemben vett technológiatranszfer viszonylag új jelenség. A hazai egyetemek széles köre által igénybe vehető forrásokat egy 2004-ben meghirdetett pályázat nyújtott regionális egyetemi tudásközpontok létrehozására, majd hasonló céllal folytatódott a Pázmány Péter Program. A TÁMOP 4.2.1.-es pályázatai 2008-tól megkísérelték összekapcsolni a nagyszabású kutatási programokat a technológiatranszfer-tevékenység elindításával vagy megerősítésével. Ennek eredményeképpen mára minden jelentősebb felsőoktatási intézményben működik technológiatranszfer-szervezet, az esetek többségében belső non-profit modellt követve.

Az eddigi tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy nem működnek rutinszerűen az üzleti hasznosítás csatornái, kevés a vállalkozásokba eljutó, vagy spin-out cégekben hasznosuló eredmény. Az idézett elemzés a következőkben látja azokat a legfontosabb tényezőket, amelyek a technológiatranszfer sikerét magyarázzák:

- Az üzleti hasznosítás szempontja a teljes folyamatot áthatja, nem csak a megszülető eredmény (utólagos) értékesítésére törekszenek.
- A döntési folyamat korai szakaszában is kikérik az ipar képviselőinek véleményét tanácsát
- A hasznosíthatóságot már a szabadalmazás előtti szakaszban megvizsgálják, és csak pozitív eredmény esetén alkalmaznak iparjogvédelmet.
- Törekszenek spin-off és spin-out cégek alapítására olyan módon, hogy az egyetem részesüljön a gazdasági haszonból.
- A tudásintenzív induló vállalkozásokat számos eszközzel, programmal segítik.

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy a technológiatranszfer továbbfejlesztése a gazdasági növekedés egyik tényezője lehet Magyarországon, ami a gyors növekedésű kisvállalkozások számának gyarapodását is eredményezheti.

2.3 Potenciális tudásintenzív vállalkozók kompetenciafejlesztése

A tudásintenzív cégek létrejöttében és fejlődésében a technológiatranszfer mellett talán az egyik legfontosabb elem a vállalkozói kompetenciák fejlesztése a potenciális vállalkozók körében. Az elemzésben röviden áttekintjük a nemzetközi szakirodalmi tapasztalatokat, másrészt bemutatjuk a hazai gyakorlatot.

Tudásintenzív vállalkozásoktatás

Általánosságban a vállalkozásoktatásban és ezen belül a tudásintenzív cégek támogatásában is rendkívül sok megközelítés találkozik, sőt rá kell világítani, hogy az európai és az amerikai gyakorlat számos területen el is tér egymástól. Az Egyesült Államokban az „entrepreneurship” általában a növekedésorientált vállalkozásokra vagy vállalatokra, míg Európában gyakran a KKV-kal azonosítják. Csak mert egy vállalat kicsi, az nem teszi „vállalkozóibbá” egy nagyvállalatnál. Európa kis- és középvállalkozások örökségével rendelkezik, melyek közül sok családi tulajdonban van. Ezen vállalatok nagy és igen jelentős szerepet játszanak az európai gazdaságban. Egymást követő tanulmányok bemutatták, hogy a KKV-k többsége Európában egyáltalán nem növekedésorientált, amely egy alapvető problémája az európai gazdaságnak.

Ez a definíciós különbség azt jelenti, hogy Európában sok „entrepreneurship” program valójában inkább KKV-képzési program, amely a kisvállalkozásokhoz szükséges funkcionális menedzsment készségekre koncentrálna, nem pedig a gyors növekedésű vállalatok kiépítéséhez, finanszírozásához és fejlesztéséhez szükséges készségekre.⁷ Ez pedig alapjaiban determinálja a programok gyakorlatban használhatóságát is.

A vállalkozásoktatás célkitűzéseivel kapcsolatosan több csoportosítás is létezik, ezek közül kísérletet teszünk Liñá modelljének tudásintenzív vállalkozókra történő adaptálására. A rendkívül szerteágazó szakirodalmi megközelítés közül ez jelent egy viszonylag világos logikai keretet, amelybe beemelhetők az egyes területekhez kapcsolódó tapasztalatok, javaslatok. Liñá (2007)⁸ megpróbálja meghatározni azon fő célkitűzéseket, melyekre a vállalkozásoktatás törekszik:

- Vállalkozói tudatosság oktatása
- Oktatás start-up vállalatok számára

⁷ Imreh Sz. (2012): Az egyetemek által nyújtott vállalkozásfejlesztési szolgáltatások. Kutatási kézirat

⁸ Liñá, F. (2007): The role of entrepreneurship education in the entrepreneurial process. In Fayolle, A. (szerk.): *Handbook of Research in Entrepreneurship Education*, Edward Elgar, 230-247.o.

- Folytatódó oktatás a vállalkozók számára
- Oktatás a vállalkozói dinamizmus érdekében

Az első kategória, azaz a vállalkozói tudatosság oktatásának célja a kisvállalkozásról, a magánvállalkozásról és entrepreneurship-ről kellő ismeretekkel rendelkező kutatók számának növelése lehetne. Így ez az oktatási kategória több potenciális vállalkozó létrehozását célozza meg, függetlenül attól, hogy ténylegesen létrehozzák-e a vállalatukat rögtön a „képzés” után. Erre a kezdeményezésre jó megoldás lehet az egyetemeken tartott általános kurzusok, amelyek választhatóak lehetnének pl. a PhD., természettudományos, vagy műszaki képzéseken belül. Az oktatók voltaképpen nem próbálják meg a résztvevőket vállalkozókká alakítani, hanem csupán lehetővé teszik számukra, hogy jövőbeni szakmai karrierjük megválasztását szélesebb perspektívában helyezzék.

A második kategóriába tartozik az oktatás start-up vállalkozások számára. Ez az új vállalkozások legnagyobb részét képező hagyományos kisvállalkozás tulajdonosi pozíciójára történő felkészítést jelenti. Középpontjában az induló fázissal kapcsolatos konkrét gyakorlati aspektusok állnak: finanszírozás szerzésének módja, törvényi szabályozások, adózás, stb. Az ilyen típusú kurzusban résztvevők általában nagyon motiváltak, következőképpen nagy érdeklődést mutatnak a kurzus tartalma iránt. Gyakran a kiválasztási feltétel kizárólag egy életképes üzleti ötlet meglétén alapul. Ekkor határozott vállalkozásalapítási szándékot mutató személyeket választanak – akik már potenciális vállalkozók lennének – és a start-up-ok gyakorlati kérdéseire koncentrálnak. A résztvevők ideális esetben a kurzus alatt vagy (röviddel) a kurzus után vállalkozókká válnak. Az innovatív és növekedés-orientált start-up vállalkozások különösképpen elvárásnak számítanak az egyetemi diplomásoktól. Pontosan ezért a vállalkozásoktatás széles körben intenzívebbé vált az egyetemeken is (Kailer 2007).⁹

A harmadik kategória a folytatódó oktatás a vállalkozók számára. Ez általánosságban a felnőttoktatás specializált verziója lenne, lehetőséget teremtve a már vállalkozó kutatók képességeinek fejlesztésére, így segítve őket dinamikus vállalkozóvá válásban.

Végül az oktatás a vállalkozói dinamizmus érdekében a dinamikus vállalkozói magatartásokat segítené elő a start-up fázis után. Következőképpen a célkitűzés nem csak a vállalkozóvá válási szándék növelése, hanem a dinamikus magatartás kialakításának szándéka is, amikor már működésben van a vállalkozás.

A kutatóhelyi vállalkozásoktatásban továbbá világosan el kell különíteni egymástól a menedzsment készségeket (melyek teljesen egyértelműen tanulhatók) és a vállalkozói készségeket (amelyek legjobb esetben is csak fejleszthetőek). Értelemszerűen a

⁹ Kailer, N. (2007): Evaluation of entrepreneurship education: planning problems, concepts and proposals for evaluation design. In Fayol, A. (szerk): Handbook of research in entrepreneurship education, volume 2, Edward Elgar.

kidolgozandó tárgyaknak mindkét területen „illik segítséget nyújtaniuk” a célcsoport specifikumait is figyelembe véve:¹⁰

- egyik oldalról szükségesek a vállalkozásindítást megkönnyítő tárgyak, különös tekintettel a vállalkozásalapításra, illetve az üzleti tervezésre,
- másrészt valamilyen szinten létjogosultsága van a klasszikus vállalkozások működtetését segítő üzleti tárgyaknak is, mint pl. marketing és pénzügy stb.,
- továbbá a tudásintenzív jelleg következtében olyan specifikus diszciplínák beépítése is szükséges lehet mint pályázatírás, a kockázati tőkével kapcsolatos ismeretek, vagy az innovációmenedzsment.

Mindezeket úgy szükséges megvalósítani, hogy az egyes diszciplínák, képzési programok tematikájának kialakításakor maximálisan figyelembe legyen véve, hogy a képzés célcsoportja a potenciális tudásintenzív start-up cégek indítója (aki nem rendelkezik üzleti ismeretekkel). Önmagában a vállalkozásoktatás azonban csak a kezdő lépést jelenti a kutató vállalkozóvá válásának támogatásában, a tényleges „kézzelfogható” segítséget a komplex vállalkozásfejlesztési központok működtetése jelentheti a kutatóhelyeken.¹¹

A kutatóhelyi vállalkozásoktatás (és vállalkozástámogatás) hazai gyakorlata

Általánosságban hiányzik az egységes – tudásintenzív vállalkozások igényeihez szabott – tényleges vállalkozói kompetenciákat fejlesztő oktatási bázis, mind szándék, mind programok, mind konkrét képzési tematikák területén. Generálisan ezen a területen ez a legnagyobb probléma, amíg ebben nem történik érdemi előrelépés, addig a további beavatkozásokkal csak részeredmények érhetőek el.

Főszabályként sem az egyetemek, sem az érdemi kutatóhelyek nem rendelkeznek valójában működő vállalkozásfejlesztési központtal. Az első részben említett technológiatranszfer irodák ezt a hiányt maximum enyhíteni tudják, ráadásul alapfeladatában a két szervezet el is tér egymástól.

Nem sikerül az „Universitas”-ban és a különféle egyéb kooperációkban rejlő lehetőségeket sem kihasználni. Nincs érdemi együttműködés az egyes aktorok között, sőt az esetek egy részében nem is merül fel „közérdekként” a kutatók vállalkozói kompetenciáinak fejlesztése.

Számos különféle kezdeményezés valósult meg az elmúlt pár évben mind szervezeti szinten (egyetemi karok közös programjai, karok, intézetek közötti átoltatások, különféle kutatóhelyi képzési programok), mind pedig – általában közösségileg támogatott – projektek szintjén, amelyek jobbra arról szóltak, hogy miként váljon vállalkozóvá a kutató. Ezen kezdeményezések mind elhaltak, sőt még egy érdemi kataszter sincs a legjobb gyakorlatokról, a felgyűlt tapasztalatokról.

¹⁰ Imreh Sz. (2010): Vállalkozók, vállalkozói kompetenciák, vállalkozásoktatás. Kutatási jelentés a TÁMOP-4.2.1-08/1-2008-0002 azonosítószámú, „Tudáshasznosulást, tudástranszfert szolgáló eszköz- és feltételrendszer kialakítása, fejlesztése a Szegedi Tudományegyetemen és a Dél-alföldi Régióban” című pályázatban

¹¹ A kérdéskör fontosságra tekintettel ezt a témát önállóan tárgyaljuk egy későbbi jelentés elemzési részében.

A fentiek értelmében mérlegelendő lehetne a hazai vállalkozásfejlesztés keretein belül a kutatóhelyeken létrejövő vállalkozások tudatos közösségi támogatása, akár a kutatóhelyeken létrejövő gazdaság- és vállalkozásfejlesztési központok létrehozásával, akár a kutatóhelyi vállalkozásoktatás általános támogatásával.